

УДК 658.012.2

Федоронько Н.І.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри міжнародних
економічних відносин і міжнародної інформації
Тернопільського національного економічного університету

Гнатюк І.Ю.
студентка
Тернопільського національного економічного університету

ВИКОРИСТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

USING FUNCTIONAL COST ANALYSIS TO IMPROVE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти застосування функціонально-вартісного аналізу для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Систематизовано методичні аспекти здійснення функціонально-вартісного аналізу підсистем управління, визначено основні елементи та етапи методики. Обґрунтовано, що функціонально-вартісний аналіз дає змогу створити оптимальну організаційну структуру, уникнути дублювання функцій, знизити витрати на реалізацію та підвищити якість і прозорість процесів.

Ключові слова: функціонально-вартісний аналіз, модель, метод, продуктивність праці, конкурентоспроможність.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты применения функционально-стоимостного анализа для повышения эффективности внешнеэкономической деятельности. Систематизированы методические аспекты осуществления функционально-стоимостного анализа подсистем управления, определены основные элементы и этапы методики. Обосновано, что функционально-стоимостный анализ позволяет создать оптимальную организационную структуру, избежать дублирования функций, снизить затраты на реализацию и повысить качество и прозрачность процессов.

Ключевые слова: функционально-стоимостный анализ, модель, метод, производительность труда, конкурентоспособность.

ANNOTATION

The theoretical and practical aspects of functional cost analysis to improve foreign trade. The methodical aspects of the implementation of Value analysis management subsystems, the main elements and stages of the procedure. Proved that the functional-cost analysis to create optimal organizational structure, avoid duplication, reduce costs of implementing and improve the quality and transparency of processes.

Keywords: costing model, method, productivity, competitiveness

Постановка проблеми. У даний час одним із способів підвищення якості продукції та розвитку систем управління промисловим підприємством є застосування функціонально-вартісного аналізу (ФВА). Результати ФВА забезпечують керівників проектів інформацією, яка необхідна їм для обґрунтування та прийняття управлінських рішень [3]. ФВА є одним із методів, який дає змогу вказати на можливі шляхи покращання вартісних показників. Метою створення моделі ФВА в процесі управління проек-

тами є досягнення покращань під час реалізації проектів стосовно показників вартості, трудомісткості та продуктивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами особливостей проведення ФВА займалася низка вчених. Особлива увага значенню даного виду аналізу в системі методів підвищення якості виробів та ефективності виробництва приділялася в працях економістів Є.А. Грампа, М.Г. Карпуніна, Г.А. Лахтіна, Б.І. Майданчика, Н.К. Мойсеева, А.В. Прокураєва, Т.А. Рибникова, Ю.М. Соболева, О.Г. Туровця, А.Д. Шеремета. Існують різні думки щодо ефективності застосування ФВА. Одні економісти вважають ФВА простим методом для застосування його в практичній діяльності, інші – складним як в методичному плані, так і в області технології застосування ФВА. Мета статті полягає у дослідженні проблем використання ФВА для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі відзначають взаємозв'язок стратегії маркетингу і стратегії ФВА, яка розвиває стратегію маркетингу, тому що є ефективним методом дослідження техніко-економічних характеристик товарів та їх функціональних можливостей.

Під функціонально-вартісним аналізом розуміють метод комплексного системного дослідження вартості і характеристик продукції, включаючи функції та ресурси, задіяні у виробництві, діяльність із продажу, доставці, технічній підтримці, наданню послуг, а також щодо забезпечення якості. Даний метод направлений на оптимізацію співвідношення між якістю, корисністю функцій об'єкта і витратами на їх реалізацію на всіх етапах його життєвого циклу.

Цілі використання функціонально-вартісного аналізу на підприємстві можуть розрізнятися залежно від об'єкта дослідження. Якщо об'єктом дослідження буде виступати підрозділ

підприємства, наприклад відділ маркетингу, то мета дослідження буде полягати в досягненні покращань у роботі відділу за показниками вартості, трудомісткості та продуктивності. Якщо в якості об'єкта дослідження розглядати якість продукції підприємства, то цілями ФВА будуть: на стадіях науково-дослідної роботи та дослідно-конструкторських розробок – попередження виникнення зайвих витрат; на стадіях виробництва та експлуатації об'єкта – скорочення або виключення невиправданих витрат і втрат. Кінцевою метою ФВА є пошук найбільш економічних із точки зору споживача і виробника варіантів того чи іншого практичного рішення [1, с. 5].

Перевагою ФВА є наявність достатньо простих розрахункових і графічних методів, що дають змогу дати оцінку виявлених причинно-наслідкових зв'язків. Це ще раз підкреслює, що ФВА – ефективний метод дослідження технічних, виробничих, економічних систем, ефективний засіб прискорення впровадження нової продукції, підвищення якості продукції, оптимізації співвідношень між споживчою вартістю об'єкта і витратами на його розробку.

Дослідник Ю.М. Соболев створював метод елементарного опрацювання конструкції, в американській електротехнічній фірмі «Дженерал електрик» схожі дослідження проводив інженер Л. Майлз, який прийшов до висновку, що зниження витрат виробництва треба починати з аналізу властивостей виробу і технічних функцій складових його частин. У центр уваги ставилося питання, наскільки виправдані витрати з урахуванням отриманих властивостей товару, що задовольняють ті чи інші запити і потреби. Для одержання відповідних властивостей товару необхідні визначені витрати, тому важливі пропорції між корисністю окремих властивостей і понесених витрат.

Основна відмінність методу Ю.М. Соболева від методу Л. Майлза полягала в тому, що перший був спрямований на пошук більш економічних способів виготовлення виробу переважно в межах існуючого конструкторського рішення, у той час як Л. Майлз і його послідовники в основу поклали функцію, розглядаючи вихідну конструкцію лише як один із можливих варіантів виконання виробом свого призначення. Перші спроби застосування ФВА показали його виключну ефективність – зниження прямих витрат на 10–30%. За оцінками американських спеціалістів, кожен долар, витрачений на впровадження ФВА, приносить 10 доларів прибутку [3, с. 6].

Думки різних авторів, які висвітлюють у своїх працях методологію проведення ФВА, свідчать, що:

1) відсутня єдина методика ФВА, придатна всім об'єктам дослідження;

2) перш ніж ухвалити рішення про застосування ФВА, необхідно проаналізувати.

Проте в даному методі існують як переваги, так і недоліки. Серед переваг:

1) точне знання вартості продукції дає змогу приймати правильні стратегічні рішення (оптимальне поєднання продуктів, призначення цін на продукцію, вкладення коштів у науково-дослідні роботи, а також вибір між можливостями виготовляти або купувати самостійно);

2) якісна реалізація управлінських функцій (підвищення ефективності дорогих операцій);

3) сприяє виявленню та скороченню обсягів операцій, не підвищуючи цінність продукції.

Щодо недоліків даного методу, то:

1) етап збору даних про джерела витрат по функціях часто недооцінюється;

2) для якісної реалізації методу потрібні спеціальні програмні засоби;

3) зміни, які вносяться до моделі, не відповідають швидкості організаційних змін;

4) реалізація розглядається як умова фінансового менеджменту.

На сучасному етапі розвитку підприємств застосування ФВА не втратило своєї актуальності. Більш того, увага до даного методу значно підсилилася. Якщо раніше цей вид аналізу використовувався при проектуванні окремих виробів, що є складними за технічною структурою і повинен був «спростити» її, то починаючи з 90-х років він покликаний вирішувати дещо інші, більш перспективні завдання. Серед них найголовнішими є такі: підвищення конкурентоспроможності продукції; вдосконалення якості об'єкта в цілому або його окремих частин; зниження витрат на виробництво (матеріаломісткість, фондомісткість, трудомісткість); підвищення продуктивності праці; заміна дефіцитних, імпортованих матеріалів і комплектуючих виробів; збільшення обсягу випуску продукції без додаткових капітальних вкладень; попередження, скорочення та усунення браку; ліквідація «вузьких місць» у виробництві; зниження експлуатаційних і транспортних витрат; підвищення екологічності виробництва; розробка нових або вдосконалення існуючих конструкцій, технологічних процесів, систем організації праці та управління виробництвом тощо [4, с. 376].

За тривалий час свого розвитку ФВА пройшов своєрідну модифікацію від простого конструкторського прийому до ефективного методу зниження собівартості в системі управління виробництвом. Так, на думку С.В. Оборської та З.С. Шершньової, «функціонально-вартісний аналіз (ФВА) можна розглядати як «наскрізний метод» управління витратами на всіх ієрархічних рівнях управління. Такий підхід дає змогу звести до мінімуму непотрібні витрати на вдосконалення окремих об'єктів (підрозділів, відділів, робочих місць тощо), які виконують непотрібні функції (що застаріли за формою та змістом), або на допоміжні роботи, що не мають істотного значення...» [5].

В основі застосування методу ФВА лежать розробка й застосування на практиці ФВА-моделей. Мета створення ФВА-моделей для вдосконалення діяльності підприємств – досягти

покращань у роботі підприємств за показниками вартості, трудомісткості та продуктивності. Проведення розрахунків за ФВА-моделлю дає змогу отримати великий обсяг ФВА-інформації для прийняття рішення. При цьому дана інформація, особливо взаємозв'язок окремих її елементів, для осіб, які приймають рішення, є, як правило, неочікуваною. Отримана інформація дає змогу обґрунтовувати і приймати рішення в процесі застосування таких методів удосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства, як:

- «точно у строк» (Just-in-time, JIT) та KANBAN;
- глобальне управління якістю (Total Quality Management, TQM);
- безперервне покращання (Kaizen);
- реінжиніринг бізнес-процесів (Business Process Reengineering, BPR).

Як правило, ФВА-інформація надається у вигляді системи вартісних та часових показників, трудомісткості й трудовитрат, а також відносних показників, що характеризують ефективність діяльності центрів відповідальності на підприємстві.

Метод ФВА не є кон'юнктурним, тому його застосування на практиці дасть помітні зрушення в економіці та гармонізації суспільства. В останні роки актуальною темою є енергозбереження та використання нових джерел енергії. Суть не в тому, що немає цікавих пропозицій, а в розірваності усього процесу, тут потрібен комплексний підхід, а метод ФВА допоможе розкрити всі тонкощі проблеми.

Щоб випускати конкурентоздатну продукцію, потрібно знижувати її собівартість. Якщо державні підприємства та відкриті акціонерні товариства ще не готові вкладати гроші у функціональний аналіз, то для приватних підприємств настала така пора, бо втративши час для розвитку, можна втратити ринки збуту продукції. Приватні підприємства, де є для цього умови та потенціал, можуть створювати підрозділи ФВА. Акумулявавши творчий досвід, ці підрозділи зможуть вирішувати проблеми розвитку багатьох підприємств і приносити засновникам прибуток.

Структури для розвитку методу ФВА в Україні не існує, але її можна створити як лабораторії ФВА у вищих навчальних закла-

дах в індустріальних центрах, де є відповідний творчий потенціал. На стадії становлення фінансувати лабораторії потрібно з бюджету, поступово переводячи їхню діяльність на самофінансування. У таких лабораторіях зможуть набувати досвід студенти, які в майбутньому будуть працювати на підприємствах і поширювати метод та здійснювати інтелектуальну революцію.

Висновки. Таким чином, ФВА як особливий вид аналізу на сучасному етапі свого розвитку став дієвим інструментом реалізації оперативних та стратегічних управлінських рішень. Він набув ролі своєрідного методу, який дає змогу здійснити правильний вибір серед множини альтернативних варіантів. Головне завдання аналізу також стало більш розширеним. Запровадження методів управління витратами, широке використання досягнень науково-технічного прогресу стали конкурентними засобами для ФВА при управлінні собівартістю продукції, тому його застосування набуло перспективних напрямів. Відтепер ФВА можливо використовувати в будь-яких сферах національної економіки, де необхідно досягти мінімізації витрат на виробництво чи здійснення певного виду економічної діяльності. Резерви економії ресурсів, які виявляються в результаті проведення ФВА, стають дієвими способами вдосконалення управління виробничим процесом, створюючи перспективні напрями розвитку підприємства в конкурентному середовищі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гордашнікова О.Ю. Функціонально-вартісний аналіз якості продукції та управління маркетингом на підприємстві / О.Ю. Гордашнікова. – М. : Альфа-Прес, 2006. – 88 с.
2. Организация ФСА на предприятии / Л.П. Горлова, Е.П. Крыжановская, В.В. Муравская [и др.]. – М. : Финансы и статистика, 1982. – 128 с.
3. Справочник по функционально-стоимостному анализу / А.П. Ковалев, Н.К. Моисеева, В.В. Сысун [и др.]; под ред. М.Г. Карпунина, Б.И. Майданчика. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 431 с.
4. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз : [підруч. для студ. екон. спец. ВНЗ] / С.З. Мошенський, О.В. Олійник ; за ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця ; 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2007. – 704 с.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua>.